

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 3/2008 vp

Hallituksen esitys laiksi maksuperusteisista lisäeläkejärjestelyistä eläkesäätiöissä ja eläke- kassoissa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä lokakuuta 2008 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi maksuperusteisista lisäeläkejärjestelyistä eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 152/2008 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylijohtaja Tarmo Pukkila ja hallitusneuvos Pia Jokinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Erkki Rajaniemi, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Jukka Vanhanen ja finanssineuvos Urpo Hautala, valtiovarainministeriö

- tutkimuspäällikkö Arttu Juuti, Kilpailuvirasto
- päälakimies Markku Sorvari, Vakuutusvalvontavirasto
- henkivakuutusasiantuntija Piritta Poikonen, Finanssialan Keskusliitto
- toimitusjohtaja Jouko Bergius, Eläkesäätiöyhdistys — ESY ry
- johtava lakimies Harri Isokoski, Kuluttajien vakuustustoimisto
- asiantuntija Johan Åström, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- apulaisjohtaja Kaija Kallinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- työmarkkina-asiamies Merja Hirvonen, Suomen Yrittäjät.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet tasa-arvovaltuutettu ja Akava ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki maksuperusteisista lisäeläkejärjestelyistä eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa. Myös eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa olisi mahdollista järjestää maksuperusteisia ammatillisia lisäeläkejärjestelyjä ja vakuuttaa järjestelyyn liittyvää kuolemanvaraturvaa. Tarkoituksena on saattaa eläkesäätiöt ja eläkekassat kilpailullisesti yhdenvertaiseen asemaan henkivakuutusyhtiöiden ja ulkomaisten toimijoiden kanssa.

Ehdotetussa laissa määriteltäisiin maksuperusteinen lisäeläke, järjestelyyn liittyvät muut käsitteet ja maksuperusteiselle järjestelylle asetettavat vähimmäisvaatimukset.

Eläkesäätiön voisivat perustaa työnantajan lisäksi myös työnantaja ja vakuutetut yhdessä.

Eläkesäätiölain mukainen eläkesäätiö ja vakuutuskassalain mukainen eläkekassa voisivat harjoittaa maksuperusteista lisäeläketointia. Maksuperusteisen lisäeläkejärjestelyn tausta-

lakeina olisivat nykyiset eläkesäätiölaki tai vakuutuskassalaki.

Maksuperusteista lisäeläketoimintaa voitaisiin harjoittaa uudessa perustettavassa tai olemassa olevassa eläkesäätiössä tai eläkekassassa. Lakisäateisen eläketurvan ja maksuperusteisen lisäeläketurvan hoitaminen samassa eläkesäätiössä tai eläkekassassa ei kuitenkaan olisi mahdollista.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettaviksi eläkesäätiölakia ja vakuutuskassalakia siten, että

kyseiset lait täyttäisivät ammatillisia lisäeläkeitä tarjoavien laitosten toiminnasta ja valvonnasta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin edellyttämät vaatimukset eläkesäätiöltä ja eläkekassalta vaadittavista omista varoista silloin, kun eläkesäätiö tai eläkekassa itse vastaa vakuutetun työkykyyn ja elinaikaan liittyvistä riskeistä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2009.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa voidaan tällä hetkellä hoitaa etuusperusteisia kollektiivisia lisäeläkejärjestelyjä, jotka täydentävät lakisäateistä eläketurvaa. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa olisi mahdollista perustaa myös maksuperusteisia lisäeläkejärjestelyjä ja vakuuttaa järjestelyyn liittyvää kuolemanvaraturvaa. Nykyisin maksuperusteisia lisäeläkejärjestelyjä voivat tarjota vain henkivakuutusyhtiöt ja ulkomaiset toimijat. Tavoite saattaa eläkesäätiöt ja eläkekassat tässä suhteessa kilpailullisesti yhdenvertaiseen asemaan henkivakuutusyhtiöiden ja ulkomaisen toimijoiden kanssa on valiokunnan näkemys mukaan perusteltu.

Maksuperusteinen lisäeläke

Lisäeläkejärjestely tarjoaa työnantajalle mahdollisuuden työpaikan houkuttelevuuden lisäämiseen ja työntekijöiden sitouttamiseen. Työntekijälle lisäeläke merkitsee lakisäateistä eläketä täydentävää eläketurvaa. Samalla uusi lisäeläkemahdollisuus lisää pitkäaikaissäätämisen vaihtoehtoja.

Lakiehdotuksen tarkoitus on määritellä vähimmäissäännökset maksuperusteisen lisäeläketurvan sisällöstä. Eläkesäätiön tai -kassan säännöissä määriteltäisiin muun muassa toimintapiiriin kuuluvat, järjestelystä eroaminen, maksujen määräytymisperusteet, maksujen laiminlyönnin

seuraukset, oikeus keskeyttää maksaminen sekä vapaakirjaoikeus. Säännöt määrittelisivät käytännössä eläkejärjestelyn sisällön.

Maksuperusteisessa lisäeläkejärjestelyssä eläkkeen tai muun etuuden taso määräytyy vakuutusmaksuista kertyneiden varojen ja niille saatujen tuottojen perusteella vähennettynä hallintokuluilla. Ero etuusperusteiseen eläkejärjestelyyn on se, että etuusperusteisessa järjestelmässä eläkkeiden taso on päätetty etukäteen, jolloin rahastointi- ja vakavaraisuuskysymykset ovat keskeisiä järjestelmän kestävyuden kannalta. Maksuperusteisissa järjestelyissä sen sijaan suhdanteilla on olennaisesti suurempi vaikutus kuin etuusperusteisessa järjestelyssä.

Maksuperusteisissa järjestelyissä etuuden taso saattaa vaihdella siitä riippuen, kuinka hyvin tai huonosti laitos tai vakuutettu ovat sijoituskohteita valinneet ja kuinka pienin kuluin sijoituksia on hoidettu. Riski eläkkeen tasosta on vakuutetulla. Järjestelmään ei liity rahoittavalle yritykselle riskiä, koska nostettava etuus on aina kunakin ajankohtana edellä mainitulla tavoin määräytyvä summa eikä järjestelystä aiheudu ennakoimattomia, jälkikäteen syntyviä kustannuksia. Vakuutusmaksuja voivat maksaa sekä työnantaja että työntekijä hyväksytyjen sääntöjen mukaan.

Oikeus kertyneisiin varoihin

Lakiehdotuksen 10 §:n 1 momentin mukaan vakuutetulla ei olisi oikeutta vapaakirjaan eli

oikeutta eläkerahaston varoihin, jos hän lakkaa olemasta järjestelyn osapuolena. Lisäeläkejärjestelyyn kuulumisen lakkaa esimerkiksi työntekijän lähtiessä toisen työnantajan palvelukseen tai siirtyessä saman työnantajan palveluksessa tehtäviin, joihin ei liity lisäeläketurvaa. Eläkesäätiön tai eläkekassan säännöissä voitaisiin kuitenkin määrätä vapaakirjaoikeudesta toisin. Työntekijän kuollessa ennen eläketapahtumaa jäivät eläkevarat maksuperusteisessa järjestelyssä muiden järjestelyyn kuuluvien vakuutettujen hyväksi, paitsi silloin, kun järjestelyyn on liitetty etuusperusteinen, kertyneitä säästöjä vastaava kuolemanvaraturva.

Vakuutetun erotessa järjestelystä ennen eläketapahtumaa hänellä kuitenkin olisi lakiehdotuksen 10 §:n 2 momentin mukaan aina oikeus saada vapaakirjana omia maksuja vastaava osuus rahaston varoista. Tarvetta säätää oikeudesta omia maksuosuuksia vastaavaan vapaakirjaan on esityksessä perusteltu perustuslakivaliokunnan kannanotoilla. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta — ottamatta muutoin kantaa perusteluissa esitettyyn — toteaa, ettei säännöksessä tarkoitettu maksuosuuksien suojaaminen sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan näkemyksen mukaan ole identtinen niiden sääntelytilanteiden kanssa, joihin perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa määrittellessään ansaitun eläkkeen omaisuudensuojaa. Valiokunta huomauttaa, että myös suoritettujen maksut voidaan menettää sijoitusten arvon laskiessa.

Esityksen taustaa

Eduskunta on hyväksyessään ammatillisia lisäeläkkeitä tarjoavien laitosten toiminnasta ja valvonnasta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/41/EY (myöhemmin lisäeläkedirektiivi) toimeenpanon (HE 156/2005 vp) edellyttänyt, että hallitus valmistele viipymättä vakuutettujen ja työnantajien oikeudet ja velvollisuudet turvaavan, toimivan ja kansainvälisesti kilpailukykyisen eläkerahastolain kokonaisuudistuksen, jossa yhtenä tavoitteena on mahdollistaa maksuperusteisten lisäeläkkeiden järjestäminen työnantajan, työnantajaryhmän tai

muun kollektiivin perustamisessa omissa lisäeläkelaitoksissa (EV 34/2006 vp).

Eduskunta edellytti kokonaisuudistusta koskevan esityksen antamista eduskunnalle vuoden 2006 aikana. Sosiaali- ja terveysministeriö ilmoitti eduskunnalle syyskuussa 2006, että esitys annetaan 30.6.2007 mennessä. Hallitus on nyt kuitenkin päätenyt kokonaisuudistuksen sijasta esitykseen, jossa erillislailla säädetään maksuperusteisesta lisäeläketurvasta eläkesäätiöissä ja -kassoissa. Järjestelyyn sovelletaan joko eläkesäätiölakia tai vakuutuskassalakia, jotka ovat monin osin vanhentuneita ja sen vuoksi vaikeaselkoisesti sovellettavissa nyt esitettyyn lakiehdotukseen. Lakiehdotukseen sisältyykin useita — osin lainsäädännön vanhentumisesta johtuvia — puutteita, joita valiokunta ehdottaa jäljempänä korjattavaksi.

Tiedonantovelvoitteet, vastuut ja oikeusturvakeinot

Valiokunta katsoo, että vakuutetun aseman tulee olla yhdenvertainen riippumatta siitä, järjestääkö työnantaja lisäeläketurvan eläkesäätiössä, eläkekassassa tai henkivakuutusyhtiössä. Lakiehdotuksessa merkittävä puute on, että vakuutetun asema jäisi eläkesäätiössä tai -kassassa perustettavassa lisäeläkejärjestelyssä heikomaksi kuin mitä se on silloin, kun työnantaja ottaa lisäeläkkeen henkivakuutusyhtiöstä. Eläkesäätiön tai -kassan tiedonantovelvoitteet, vastuut sekä vakuutetun oikeusturvakeinot ovat jääneet lakiehdotuksessa vajavaisesti säännellyiksi. Valiokunta ehdottaakin lakiehdotusta täydennettäväksi.

Lakiehdotuksessa lisäeläkejärjestelyn piiriin tulevan tai kuuluvan työntekijän taikka vapaakirjan saajan tiedonsaantioikeus on jätetty nykyisen eläkesäätiölain ja vakuutuskassalain varaan. Näiden lakien mukaan tiedonantovelvoitteiden täyttämiseksi riittää sääntöjen toimittaminen asianomaiselle henkilölle. Maksuperusteisissa järjestelmissä, joissa kustannusten ja riskin kantaminen kuuluu olennaiselta osin työntekijälle, lakiehdotuksen mukainen malli on täysin riittämätön. Valiokunta ehdottaa lakiin lisät-

täväksi säännökset eläkesäätiön ja -kassan tiedonantovelvoitteista.

Eläkesäätiö- ja vakuutuskassalaissa on puutteelliset säännökset myös säätiön tai kassan vastuusta toimintapiiriinsä kuuluvia eläkkeensaaajia kohtaan. Nykyiset vastuusäännökset koskevat vain eläkesäätiön tai -kassan puolesta toimivien henkilökohtaista tuottamuksellista korvausvastuuta. Vastuusäännösten puutteellisuudella on suuri merkitys, jos työntekijä saa virheellisiä, puutteellisia tai harhaanjohtavia tietoja eläkeoikeudestaan tai karttuneen eläkkeen määrästä. Valiokunta ehdottaa lakiin lisättäväksi säännöksen puutteellisista tai virheellisistä tiedoista aiheutuvasta vastuusta.

Vakuutusopimuslain mukaan tiedot vakuutetun käytettävissä olevista oikeusturvakeinoista on annettava korvauspäätöksessä tai muussa vakuutusta koskevassa päätöksessä eli siinä yhteydessä, jossa vakuutetulle voi syntyä tarve oikeusturvakeinojen käyttämiseen. Eläkesäätiö- ja vakuutuskassalaissa riittää, että nämä tiedot ovat säätiön tai kassan säännöissä. Koska maksuprusteisissa lisäeläkejärjestelyissä työntekijän vastuut ja velvoitteet lisääntyvät, on työntekijän käytettävissä olevat oikeusturvakeinot myöskin määriteltävä lain tasolla. Valiokunta ehdottaa lakiin lisättäväksi säännökset oikeusturvakeinoista annettavista tiedoista sekä kanneajasta ja oikeuspaikasta.

Verokohtelu

Valiokunta toteaa, että järjestelyyn liittyvät vero-oikeudelliset kysymykset, jotka ratkaisevasti vaikuttavat järjestelyn sisältöön, on valmistelussa selvitetty puutteellisesti. Eläkevakuutukset ovat tuotteita, jotka lähtökohtaisesti ovat vapaasti muotoiltavissa. Kuitenkin käytännössä verosäännökset vaikuttavat ratkaisevasti siihen, millaisiksi tuotteet muotoutuvat.

Lakiehdotuksen 7 §:n mukaan työntekijän eläkejärjestelyyn liittyminen tai siitä eroaminen olisi työntekijän päätettävissä. Tästä ei säätiön tai kassan säännöissä voisi määrätä toisin. Ehdotuksen ongelmana on, että järjestelyjä, joihin työntekijä voisi halutessaan liittyä tai erota, ei voida verotuksessa pitää kollektiivisinä lisäelä-

kejärjestelyinä. Tällöin työnantajan maksama eläkemaksun määrä olisi luettava työntekijän veronalaiseksi tuloksi eikä työntekijän maksama eläkemaksua voitaisi pitää hänen verotuksessaan vähennyskelpoisena. Lisäksi se, että työnantaja voisi kieltää uuden työntekijän liittymisen järjestelyyn, olisi selkeästi vastoin kollektiivisen järjestelmän perusluonnetta.

Kollektiivisella lisäeläketurvalla tarkoitetaan verolainsäädännössä työnantajan työntekijöistä koostuvalle henkilöpiirille järjestämää vapaaehtoista lisäeläketurvaa, jonka henkilöpiiri on määritelty ryhmittäin työalan tai muun siihen verrattavan perusteen mukaan siten, ettei se kohdistu nimettyihin tai yksilöllisesti määrättyihin henkilöihin. Keskeistä on, että ryhmä määräytyy objektiivisin perustein ja että lisäeläketurvassa piiriin kuuluvat kaikki ryhmän tunnusmerkit täyttävät työntekijät. Tuloverolain 96 a §:n mukaan verovelvollisella on oikeus vähentää ansiotulostaan eläkesäätiössä, eläkekassassa tai vakuutusyhtiössä kollektiivisesti järjestetystä lisäeläketurvasta suorittamiaan maksuja. Jos eläkejärjestely luokitellaan muuksi kuin kollektiiviseksi järjestelyksi, se johtaa työntekijän kanalta epäedulliseen verokohteluun.

Valiokunta ehdottaa edellä olevan perusteella 7 §:n poistamista lakiehdotuksesta. Laissa ei olisi tarkoituksenmukaista ohjata säätiöitä ja kassoja järjestelyihin, jotka osapuolten edun vastaisesti olisivat verotuksellisesti riskipitoisia. Valiokunta korostaa kuitenkin, että eläkesäätiöiden ja -kassojen on, kuten vakuutusyhtiöidenkin, aina syytä selvittää järjestelyn yhdenmukaisuus verolainsäädännön kanssa, jottei kaksinkertaista verotusta tapahdu. Mikäli järjestely on toteutettu siten, että se täyttää tuloverolain 96 a §:n edellytykset, työnantajan maksamia maksuja ei lueta työntekijän verotettavaksi tuloksi ja työntekijän maksamat maksut ovat hänelle ansiotuloverotuksessa vähennyskelpoisia. Vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on, että eläkettä aletaan maksaa vanhuuseläkkeenä aikaisintaan vakuutetun täytettyä 60 vuotta. Työnantajan maksut ovat myös sen verotuksessa vähennyskelpoisia.

Esityksen perustelujen mukaan verotuen vaikutus valtion verotuloihin riippuu siitä, synnyttävätkö uudet maksuperusteiset lisäeläkejärjestelyt uutta säästämistä vai korvaavatko ne muuta säästämistä. Perusteluissa arvioidaan lisäeläkkeiden saattavan vähentää muuta pitkäaikaisäästämistä ja vaikutuksen tällöin kohdistuvan lähinnä yksilölliseen eläkevakuutussäästämiseen. Vaikutus verotuloihin olisi tällöin vähäinen.

Esityksen mukaan on ennakoitavissa, että ainakin osa työntekijöistä käyttää eläkesäästönsä eläkeiän varhentamiseen. Valiokunta katsoo, että eläkepolitiikan tavoitteiden näkökulmasta olisi aiheellista arvioida, missä määrin on tarpeen edistää sellaisia eläkejärjestelyjä, jotka ovat omiaan kannustamaan työntekijöitä entistä aikaisempaan poistumiseen työelämästä.

Jatkovalmistelusta

Valiokunta toteaa, että nyt korjattavaksi ehdotettavat kohdat olisi jo valmistelussa tullut huolellisemmin selvittää ja sosiaali- ja terveysministeriön olisi ennen esityksen antamista tullut paremmin varmistua lainvalmistelun laadusta.

Vaikka valiokunta lukuisin korjauksin ehdottaa lakiehdotukset hyväksyttäväksi, valiokunta pitää välttämättömänä, että sosiaali- ja terveysministeriössä ryhdytään pikaisesti valmistelemaan eduskunnan jo vuonna 2006 edellyttämää uutta eläkerahastolakia. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Esityksessä uutta lakiehdotusta maksuperusteisista lisäeläkejärjestelyistä perustellaan ensisijaisesti kilpailuun liittyvillä näkökohdilla. Esityksen mukaan ehdotuksen perimmäisenä tavoitteena on luoda tasapuoliset mahdollisuudet eläkesäätiöille ja -kassoille muiden toimijoiden kanssa tarjota lisäeläkejärjestelyjä. Valiokunta huomauttaa, että kilpailukysymykset on kuitenkin muilta osin sivuutettu esityksessä. Esimerkiksi mahdollisuutta siirtää lisäeläketurva henkivakuutusyhtiöstä eläkesäätiöön tai -kassaan ei käsitellä esityksessä. Valiokunta viittaa lausumaansa, jossa se on edellyttänyt kilpailuedellystysten tasapuolisuuden parantamista (StVM

52/2002 vp). Myös pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelma lähtee siitä, että kilpailua työeläkealalla edistetään sosiaali- ja terveysministeriössä vuonna 2006 tehdyn selvityksen pohjalta. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että jatkossa varmistetaan myös pienempien työeläkelaitosten toiminnan turvaavan lainsäädännön asianmukainen kehitys.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki maksuperusteisista lisäeläkejärjestelyistä eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa

4 §. Määritelmät. Pykälän 4 kohdassa sijoitussidonnainen eläkejärjestely on määritelty niin, että järjestely olisi sijoitussidonnainen, jos vakuutetulla itsellään olisi oikeus päättää sijoituskohteista. Ehdotettu määritelmä merkitsisi muun muassa sitä, että lakiehdotuksen 14 §:ssä olevia vastuuvelan kattamista koskevia säännöksiä ja 15 §:ssä säädettyä katteen eriyttämistä koskevaa säännöstä sovellettaisiin vain niihin järjestelyihin, joissa sijoituskohteista päättää vakuutettu. Tämä ei kuitenkaan ole tarkoitus.

Sijoitussidonnaisuudella vakiintuneesti tarkoitetaan sitä, että kertyvän säästön tai saatavan etuuden määrä on riippuvainen valittujen sijoituskohteiden arvon kehityksestä. Näin on riippumatta siitä, mikä taho sijoitusten valinnasta päättää. Valiokunta ehdottaa määritelmää muutettavaksi vakuutusluokkalain 15 §:ssä olevan säännöksen kanssa vastaavasti niin, ettei sijoitussidonnaisuutta määritellä sen perusteella, mikä taho sijoituksista päättää, vaan että sijoitussidonnaisuus merkitsee järjestelyjä, jossa etuudet on sidottu sijoituskohteiden arvon kehitykseen.

7 §. Järjestelyn vapaaehtoisuus. Pykälä ehdotetaan poistettavaksi, koska pakottava säännös, joka mahdollistaa työntekijän eläkejärjestelyyn liittymisen tai siitä eroamisen niin halutessaan, merkitsee, etteivät järjestelyt olisi kollektiivisia eläkejärjestelyjä. Tällainen säännös tarkoittaisi, ettei järjestely täyttäisi tuloverolain 96 a §:n mukaisia vaatimuksia järjestelyn kollektiivisuudesta ja että verokohtelu olisi työntekijän kan-

nalta epäedullista. Valiokunta huomauttaa, että pykälän otsikossa samoin kuin perusteluissa vapaaehtoisen eläkejärjestelyn käsitettä on käytetty vakiintuneesta merkityksestä poiketen. Lisäeläketurvan vapaaehtoisuudella on vakiintuneesti tarkoitettu vapaaehtoisuutta työnantajan näkökulmasta erotuksena lakisääteisestä pakollisesta työeläkkeestä.

8 §. *Järjestelyn sisältö.* Pykälään sisältyy tahdonvaltaisia säännöksiä, jotka antaisivat mahdollisuuden lisäeläkejärjestelyn muotoilemiseen siten, että sen yhdenmukaisuus tuloverolain 96 a §:n kanssa vaarantuu. Verokohtelu riippuisi silloin siitä, miten tosiasiansa on menety.

Valiokunta ehdottaa pykälää muutettavaksi siten, että se ei olisi samassa määrin omiaan ohjaamaan eläkesäätiöitä ja -kassoja ottamaan sääntöihinsä osapuolten edun vastaisesti verotuksellisesti riskipitoisia ehtoja. Pykälän 3 ja 9 kohta ehdotetaan poistettaviksi ja selvyuden vuoksi pykälän 2, 4, 6 ja 7 kohtien ilmaisut muutetaan monikkomuotoon ja toimintapiiriin kuuluva ilmaistaan pykälässä käsitteellä vakuutettu. Koska 7 § ehdotetaan poistettavaksi, pykälän numerointi muuttuu 7 §:ksi.

10 §. *Tiedot liittyessä lisäeläkejärjestelyyn (Uusi).* Ehdotetussa pykälässä täydennetään eläkesäätiölaissa ja vakuutuskassalaissa säädettyjä tiedonantovelvoitteita, jotka käsittävät pääasiansa eläkesäätiön tai -kassan sääntöjen toimittamisen sekä eräiden tietojen antamisen asianomaisille heidän pyynnöstään. Pelkkien sääntöjen toimittaminen ja tietojen antaminen pyynnöstä ei pykälän mukaan riitä täyttämään tiedonantovelvoitteita maksuperusteisessa lisäeläkejärjestelyssä. Säännöt voivat olla hyvin vaikeaselkoisia ja väärinkäsitysten riski sen takia suuri. Lisäksi saattaa olla epäselvää, missä määrin säännöt kattavat esimerkiksi sijoitustoimintaan liittyviä riskejä. Siksi pykälässä on lähtökohtana, että vakuutetun on saatava lisäeläkejärjestelyä koskevat keskeiset tiedot myös helpommin omaksuttavalla ja ymmärrettävällä tavalla. Periaate on sama kuin vakuutus sopimuslaissa

(543/1994) säädetyissä tiedonantovelvoitteissa. Henkilökohtaista suullista tiedottamista ei kuitenkaan edellytetä. Riittävää on, että vakuutetulle luovutetaan lisäeläkejärjestelyyn liittymisen yhteydessä kirjallista aineistoa, esimerkiksi esite, jossa selkeästi ja tarvittaessa esimerkkien avulla havainnollistaen tuodaan esille pykälässä edellytetyt tiedot.

Pykälän 1 momentin mukaan vakuutetulle on ensinnäkin annettava tiedot vakuutusturvan laajuudesta ja olennaisista rajoituksista. Vakuutusturvan laajuus tarkoittaa tietoja etuuksista, niiden suuruudesta tai määräytymisperusteista sekä etuuksien saamisen edellytyksistä. Olennaiset rajoitukset voivat samoin liittyä etuuksien saamisen edellytyksiin. Lisäksi olisi selvitettävä etuuksien suoritus aika sekä lisäeläkejärjestelystä eroamisen vaikutukset, kuten säilyvätkö ja missä määrin vakuutetun ja edunsaajan oikeudet eläkkeeseen, muihin etuuksiin tai lisäeläkejärjestelyn varoihin. Edelleen olisi annettava tiedot 7 §:n 4—8 kohdassa mainituista seikoista. Nämä tiedot koskevat vakuutetun maksuosuuksien määräytymisperusteita (4 kohta), maksujen laiminlyönnin seurauksia (5 kohta), vakuutetun oikeutta keskeyttää maksujen suorittaminen (6 kohta), vakuutetun oikeutta valita sijoituskohteet ja vaihtaa niitä (7 kohta) sekä mahdollisuutta siirtää kertyneet varat ja niiden tuotot toiseen lisäeläketurvaan järjestävään vakuutuslaitokseen (8 kohta).

Momentin toinen virke koskee varojen sijoittamiseen liittyviä tietoja. Maksuperusteinen lisäeläkejärjestely voidaan toteuttaa siten, että eläkesäätiön hallitus ja asiamies tai eläkekassan hallitus ja toimitusjohtaja päättävät varojen sijoittamisesta vakuutettujen ja edunsaajien lukuun vahvistetun sijoitussuunnitelman periaatteiden mukaisesti. Koska riski sijoitusten arvonekehityksestä on tällöinkin vakuutetuilla, heille olisi annettava tietoja myös sijoitussuunnitelmasta, kuten tietoja sijoituspolitiikasta sekä sijoitusten jakautumisesta ja siihen liittyvistä riskeistä.

Jos kysymyksessä on sellainen sijoitussidonnainen lisäeläkejärjestely, jossa vakuutettu valitsee sijoituskohteet, on annettava tietoja sijoitus-

kohteiden valinnan kannalta olennaisista seikoista. Vakuutetun tulisi saada tietoa valittavissa olevien sijoitusrahastojen tai muiden sijoituskohteiden ominaisuuksista ja keskeisistä eroista ottaen erityisesti huomioon näiden seikkojen vaikutus maksetuille varoille mahdollisesti kertyvään tuottoon. Valittavissa olevista sijoituskohteista annettavien tietojen on oltava sellaiset, että vakuutetulla on niiden perusteella mahdollisuus valita sijoituskohteista omiin sijoitustavoitteisiinsa sopivat kohteet. Tietoa on annettava myös sijoitusrahastoihin liittyvistä maksuista ja kuluista sekä vakuutetun mahdollisuudesta vaihtaa sijoituskohteita ja vaihtamisesta mahdollisesti aiheutuvista kuluista.

Vakuutetulle on ilmoitettava myös sijoituskohteisiin liittyvistä riskeistä. On mainittava selkeästi, että sijoitusrahastoihin tai muihin sijoituskohteisiin ohjatuille varoille ei ehkä kerrykään tuottoa ja että sijoitetut varat voivat vähentyä tai ne voi jopa kokonaan menettää.

Pykälän 2 momentissa on viittaus eläkesäätiölain ja vakuutuskassalain säännöksiin tiedonantovelvoitteista, joita noudatetaan ehdotetun pykälän lisäksi.

Tietojen antamisesta on lisäksi voimassa, mitä eläkesäätiölain 49 a ja 49 b §:ssä sekä vakuutuskassalain 84 a ja 84 b §:ssä säädetään.

11 §. Tiedot vakuutusuhteen aikana (Uusi). Ehdotetun pykälän mukaan vakuutetulle on vuosittain ilmoitettava eläke-etuuksien kertymästä sekä muista lisäeläkejärjestelyä koskevista, vakuutetun kannalta ilmeisen merkityksellisistä seikoista. Ilmeisen merkityksellisiä seikkoja ovat esimerkiksi vakuutetun itsensä maksamien maksuosuuksien määrä sekä sijoitussidonnaisessa lisäeläkejärjestelyssä erityisesti tiedot sijoituskohteiden arvon kehityksestä sekä sijoitukseen liittyvien tuottojen ja kulujen määrästä ja muutoksista.

Pykälän toinen virke koskee tiedonantovelvoitetta vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen. Maksuperusteisessa lisäeläkejärjestelyssä vakuutustapahtuma on yleensä järjestelyssä sovitun eläkeiän saavuttaminen, mutta se voi olla myös vakuutetun kuolema, jos järjestelyyn liit-

tyy kuolemanvaraturva. Tällöin tiedonantovelvollisuus kohdistuu siihen, jolla on oikeus vaatia suoritusta lisäeläkejärjestelystä. Näitä henkilöitä ovat edunsaajat, jotka käytännössä yleensä ovat vakuutetun lähiomaisia. Heille olisi annettava tietoja esimerkiksi kuolemanvarakorvauksen määräytymisestä ja korvauksen hakemismenettelystä.

Pykälä vastaa periaatteiltaan vakuutus sopimuslain 7 §:ää.

12 §. Tieto oikeusturvakeinoista (Uusi). Oikeusturvakeinoista on eläkesäätiölain ja vakuutuskassalain mukaan mainittava säännöissä. Ehdotetun pykälän mukaan oikeusturvakeinot on selvitettävä myös vakuutustapahtuman johdosta annettavassa tai lisäeläkejärjestelyä koskevassa muussa päätöksessä. Näin vakuutettu tai edunsaaja saa tiedon mahdollisuudestaan hakea päätökseen muutosta siinä yhteydessä, jossa tarve oikeusturvakeinojen käyttämiseen voi syntyä. Pykälä vastaa vakuutus sopimuslain 8 §:ää.

13 §. Vastuu puutteellisista tai virheellisistä tiedoista (Uusi). Ehdotetun pykälän mukaan eläkesäätiöllä ja eläkekassalla olisi samanlainen vastuu antamistaan tiedoista kuin vakuutuksenantajalla on vakuutus sopimuslain 9 §:n ja 76 §:n 2 momentin mukaan. Vakuutus sopimuslain säännökset pohjautuvat puolestaan mm. kauppalain (355/1987) ja kuluttajansuojalain (38/1978) säännöksiin, jotka koskevat myyjän vastuuta virheellisistä markkinointitiedoista.

Pykälän 1 momentti koskee 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja, maksuperusteiseen lisäeläkejärjestelyyn liittymisen yhteydessä annettavia tietoja. Virheelliset tai harhaanjohtavat tiedot voivat kuitenkin koskea myös seikkaa, joka ei kuulu 10 §:n 1 momentin mukaisen tiedonantovelvollisuuden piiriin.

Vakuutetun aiheellisen käsityksen arvioinnin tulee perustua objektiivisiin näkökohtiin. Lähtökohtana on sen arviointi, mihin keskivertovakuutettu kyseisessä tilanteessa voi perustellusti päätyä. Jos vakuutetulle syntynyt väärä käsitys johtuu siitä, ettei hän ollut kohtuullisen huolellisesti perehtynyt saamiinsa tietoihin, hän ei voi

vedota säännökseen. Vakuutettu ei myöskään voi vedota tietoon, jonka hän jo sen antamisen aikaan tiesi virheelliseksi.

Arvioinnissa voidaan poikkeuksellisesti nojautua myös subjektiivisiin seikkoihin. Esimerkiksi vakuutetun iän tai muun havaittavan syyn takia puutteellinen kyky ymmärtää saamaansa tietoa voidaan ottaa arvioinnissa huomioon. Jos vakuutetulla toisaalta on erityisasiantuntemusta esimerkiksi sijoitustoiminnasta, voidaan ottaa huomioon myös se, mitä hänen asiantuntemuksensa perusteella olisi pitänyt tietää, vaikka sijoituskohteiden valinnasta annettu informaatio objektiivisesti arvioiden olisi ollut harhaanjohtavaa. Vastuu puutteellisista tai virheellisistä tiedoista ei pykälän mukaan edellytä tuottamusta. Vakuutetun eläke-etuudet tai muut lisäeläkejärjestelyyn liittyvät oikeudet tai velvollisuudet voivat vakuutetun osalta saada eläkesäätiön, eläkekassan tai järjestelyn rahoittajan tarkoitusta vastaamattoman sisällön, vaikka kukaan eläkelaitoksen puolella ei olisi menetellyt huolimattomasti.

Pykälän 2 momentti koskee 11 §:ssä säädettyä tietojen antamista vakuutusuhteen aikana. Annetun tiedon voidaan katsoa vaikuttaneen momentissa tarkoitettulla tavalla vakuutetun menettelyyn esimerkiksi silloin, kun hän jättää ottamatta harkitsemansa yksilöllisen henki- tai eläkevakuutuksen saatuaan lisäeläkejärjestelyn perusteella kertyneistä etuuksista väärän tiedon.

Momentin viimeisen virkkeen mukaan säännös ei kuitenkaan koske tietoja, jotka eläkesäätiö tai eläkekassa on vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen antanut tulevasta etuudesta tai muusta korvauksesta. Vakuutetulle tai edunsaajalle mahdollisesti annetut ennakkotiedot eläkemäärästä tai kuolemanvarakorvauksen suuruudesta eivät vaikuta eläkesäätiön tai eläkekassan suoritusvelvollisuuteen. Vahingonkorvausvastuu sen sijaan voi tulla kysymykseen, jos virheellisestä menettelystä on aiheutunut vakuutetulle tai edunsaajalle vahinkoa.

20 §. Kanneaika ja oikeuspaikka (Uusi). Ehdotetun pykälän 1 momentin mukainen kanneaika, kolme vuotta, ja sen alkamisajankohta vastaavat

vakuutusopimuslain 74 §:ssä säädettyä. Keskeistä säännöksessä on kanneajan alkamisajankohdan kytkeminen paitsi kirjallisena saatuun tietoon päätöksestä myös kirjalliseen tietoon kanteen nostamiselle asetetusta määräajasta.

Valinnaista oikeuspaikkaa koskeva 2 momentin säännös vastaa asiasisällöltään oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 5 §:ksi esitettyä kuluttajariita-asioiden oikeuspaikkasäännöstä (HE 70/2008 vp — EV 5/2009 vp). Säännös korvaisi vakuutusopimuslain 74 §:n nykyisen, kantajan kotipaikan tuomioistuinta koskevan säännöksen. On perusteltua, että vakuutetulla on maksuperusteisessa lisäeläkejärjestelyssä samanlainen oikeus kuin vakuutetulla vapaaehtoisessa eläkevakuutuksessa valita riita-asian oikeuspaikaksi myös oman kotipaikkansa tai vakituisen asuinpaikkansa käräjäoikeus.

22 (18) §. Voimaantulo. Valiokunta ehdottaa, että laki tulisi voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

2. Laki eläkesäätiölain muuttamisesta

Voimaantulosäännös. Valiokunta ehdottaa, että laki tulisi voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Eläkesäätiöiden tulisi täyttää esitetyn lainsäädännön mukaiset vakavaraisuusvaatimukset ehdotettujen lakien voimaantullessa. Lisäeläkerahadodirektiivin mukaan vaatimusta vastuuvellan ylittävistä omista varoista voidaan kuitenkin kansallisesti lykätä 23 päivään syyskuuta 2010 asti niiden eläkelaitosten osalta, jotka eivät harjoita rajat ylittävää toimintaa.

Valiokunta ehdottaa, että eläkesäätiölain voimaantulosäännökseen otettaisiin siirtymäsäännökset, joilla muuta kuin rajat ylittävää toimintaa harjoittavat eläkesäätiöt suljettaisiin edellä mainittujen vakavaraisuusvaatimusten osalta lain soveltamisalan ulkopuolelle mainitun siirtymäajan loppuun asti.

3. Laki vakuutuskassalain muuttamisesta

83 t §. Pykälään sisältyy kaksi virheellistä viittausta. Pykälässä tulee viitata 83 a §:n si-

jasta 83 s §:ään. Myös pykälän viittaus lain 83 c §:ään tulee muuttua viittaukseksi 83 a §:ään. Viittausten korjaaminen ei muuta 83 t §:n asiasisältöä.

Voimaantulosäännös. Valiokunta ehdottaa, että laki tulisi voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Eläkekassojen tulisi täyttää esitetyn lainsäädännön mukaiset vakavaraisuusvaatimukset ehdotettujen lakien voimaantullessa. Lisäeläkerahastodirektiivin mukaan vaatimusta vastuuvellan ylittävistä omista varoista voidaan kuitenkin kansallisesti lykätä 23 päivään syyskuuta 2010 asti niiden laitosten osalta, jotka eivät harjoita rajat ylittävää toimintaa.

Valiokunta ehdottaa, että vakuutuskassalain voimaantulosäännökseen otettaisiin siirty-

mäsäännökset, joilla muuta kuin rajat ylittävää toimintaa harjoittavat eläkekassat suljettaisiin edellä mainittujen vakavaraisuusvaatimusten osalta lain soveltamisalan ulkopuolelle mainitun siirtymäajan loppuun asti.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutettuina ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

maksuperusteisista lisäeläkejärjestelyistä eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1—3 §
(Kuten HE)

4 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

(1—3 kohta kuten HE)

4) *sijoitussidonnaisella lisäeläkejärjestelyllä* maksuperusteista lisäeläkejärjestelyä, jossa jär-

jestelyyn liittyvät etuudet on sidottu tiettyjen sijoituskohteiden arvon kehitykseen.

5 ja 6 §
(Kuten HE)

2 luku

Maksuperusteisen lisäeläkejärjestelyn sisältö

7 §
(Poist.)

7 (8) §

Järjestelyn sisältö

Sen lisäksi, mitä eläkesäätiölaissa ja vakuutuslainsäädännössä säädetään, maksuperusteisen lisäeläkejärjestelyn säännöissä on määrättävä:

- 1) vakuutetut;
- 2) miten vakuutetut tulevat järjestelyn osapuoleksi ja eroavat järjestelystä;
- 3) (poist.)
- 3) (kuten HE:n 4 kohta)
- 4) (5) vakuutettujen maksuosuuksien määrätymisperusteista;
- 5) (kuten HE:n 6 kohta)
- 6) (7) vakuutettujen oikeudesta keskeyttää maksujen suorittaminen;
- 7) (8) vakuutettujen oikeudesta valita sijoituskohteet ja vaihtaa sijoituskohteita työsuhteen aikana sekä työsuhteen päätyttyä;
- 9) (poist.)
- 8) (kuten HE:n 10 kohta)
- 9) (11) edunsaajista, joilla on oikeus vakuutetun kuollessa sopimuksen mukaisesti etuuksiin.

8 ja 9 (9 ja 10) §
(Kuten HE)

10 § (Uusi)

Tiedot liittyessä lisäeläkejärjestelyyn

Eläkesäätiön ja eläkekassan on huolehdittava siitä, että vakuutettu liittyessään maksuperusteiseen lisäeläkejärjestelyyn saa tiedot vakuutuslainsäädännön laajuudesta ja olennaisista rajoituksista, etuuksien suorittamisajasta, lisäeläkejärjestelystä eroamisen vaikutuksista sekä 7 §:n 4–8 kohdassa mainituista seikoista. Lisäksi on annettava tietoja vahvistetusta sijoitussuunnitelmasta tai, jos lisäeläkejärjestely on sijoitussidonnainen, sijoituskohteiden valinnan kannalta olennaisista seikoista.

Tietojen antamisesta on lisäksi voimassa, mitä eläkesäätiölain 49 a ja 49 b §:ssä sekä vakuutuslainsäädännön 84 a ja 84 b §:ssä säädetään.

11 § (Uusi)

Tiedot vakuutusosuuden aikana

Vakuutetulle on vuosittain annettava tietoja eläke-etuuksien kertymästä ja muista sellaisista lisäeläkejärjestelyä koskevista seikoista, joilla on vakuutetulle ilmeistä merkitystä. Vakuutus tapahtuman sattumisen jälkeen eläkesäätiöllä ja eläkekassalla on tiedonantovelvollisuus sitä kohtaan, jolla on oikeus vaatia suoritusta lisäeläkejärjestelystä.

12 § (Uusi)

Tieto oikeusturvakeinoista

Vakuutus tapahtuman johdosta annettavasta tai muusta lisäeläkejärjestelyä koskevasta päätöksestä on käytävä ilmi, jollei se ole olosuhteisiin nähden ilmeisen tarpeetonta, voidaanko ja millä tavalla asia saattaa tuomioistuimen, Vakuutuslautakunnan tai muun vastaavan elimen käsiteltäväksi.

13 § (Uusi)

Vastuu puutteellisista tai virheellisistä tiedoista

Jos vakuutetulle ei ole annettu 10 §:ssä tarkoitettuja tietoja tai jos hänelle on annettu lisäeläkejärjestelystä virheellisiä taikka harhaanjohtavia tietoja, lisäeläkejärjestelyn katsotaan olevan vakuutetun hyväksi voimassa sen sisällöllisenä kuin hänellä oli saamiensa tietojen perusteella ollut aihetta käsittää.

Mitä 1 momentissa säädetään, on vastaavasti voimassa, jos eläke-etuuksista tai muista lisäeläkejärjestelyä koskevista seikoista on vakuutusosuuden aikana annettu puutteellisia, virheellisiä taikka harhaanjohtavia tietoja, joiden voidaan katsoa vaikuttaneen vakuutetun menettelyyn. Tämä ei kuitenkaan koske tietoja, jotka eläkesäätiö tai eläkekassa on vakuutus tapahtuman sattumisen jälkeen antanut tulevasta eläke-etuuksista tai muusta korvauksesta.

3 luku

Maksuperusteisen lisäeläkejärjestelyn vastuuvelka ja vastuuvelan kattaminen14—19 (11—16) §
(Kuten HE)

4 luku

Erinäiset säännökset

20 § (Uusi)

Kanneaika ja oikeuspaikka

Kanne eläke-etuuksia tai muuta korvausta koskevan päätöksen taikka vakuutetun tai edunsaajan asemaan vaikuttavan muun päätöksen johdosta on oikeuden menettämisen uhalla nostettava kolmen vuoden kuluessa siitä, kun asian-

osainen on saanut kirjallisen tiedon päätöksestä ja tästä määräajasta.

Vakuutetun tai edunsaajan eläkesäätiötä tai eläkekassaa vastaan esittämä vaatimus I momentissa tarkoitettussa asiassa voidaan tutkia myös käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä vaatimuksen esittäjällä on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka.

21 (17) §
(Kuten HE)

22 (18) §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

(2 mom. kuten HE)

2.**Laki****eläkesäätiölain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 29 joulukuuta 1995 annetun eläkesäätiölain (1774/1995) 1 §, 2 §:n 1 momentin 12 ja 13 kohta, 7 §:n 1 momentti, 8 §, 78 §:n 1 momentin 2 kohta ja 102 §:n 5 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 1 § osaksi laeissa 391/2006 ja 1116/2006, 2 §:n 1 momentin 12 ja 13 kohta mainitussa laissa 391/2006 ja 8 § ja 102 §:n 5 momentti laissa 421/2003, sekä

lisätään 2 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 288/2000 ja mainitussa laissa 391/2006, uusi 14 kohta, ja lakiin uusi 48 e ja 48 f § seuraavasti:

1, 2, 7 ja 8 §
(Kuten HE)

6 luku

Eläkevastuu ja sen kattaminen sekä toimintapääoma48 e, 48 f, 78 ja 102 §
(Kuten HE)

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Jos eläkesäätiö ei harjoita rajat ylittävää toimintaa, lain 48 e §:n säännöksiä eläkesäätiöltä

vaadittavista omista varoista sovelletaan kuitenkin vasta 23 päivästä syyskuuta 2010. (Uusi)
(3 mom. kuten HE:n 2 mom.)

3.

Laki

vakuutuskassalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 27 päivänä marraskuuta 1992 annetun vakuutuskassalain (1164/1992) 1 §:n 1 momentti, 3 §:n 12 ja 13 kohta sekä 111 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 12 ja 13 kohta laissa 392/2006 ja 111 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 84/1999 sekä

lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 287/2000 ja mainitussa laissa 392/2006, uusi 14 kohta ja lakiin uusi 83 s ja 83 t § seuraavasti:

1 ja 3 §
(Kuten HE)

etuuksien tason, lisäeläkejärjestelyyn ei sovelleta tämän lain 83 a §:n 1 momenttia eikä 76 §:ää.

7 luku

111 §
(Kuten HE)

Vakuutusmaksut, vastuuelka ja toimintapääoma

83 s §
(Kuten HE)

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Jos eläkekassa ei harjoita rajat ylittävää toimintaa, lain 83 s §:n säännöksiä eläkekassalta vaadittavista omista varoista sovelletaan kuitenkin vasta 23 päivästä syyskuuta 2010. (Uusi)
(3 mom. kuten HE:n 2 mom.)

83 t §

Jos eläkekassa takaa 83 s §:ssä tarkoitetun biometrisen riskin, sijoitustoiminnan tuoton ja

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus välittömästi valmistelee eläkerahastoja koskevan kokonaisuudistuksen, joka sisältää

uudet lisäeläkejärjestelyt ja joka turvaa vakuutettujen ja työnantajien oikeudet ja velvollisuudet sekä eläkesäätiöiden ja -kassojen toimintaedellytykset tarkoituksenmukaisella tavalla.

Helsingissä 17 päivänä helmikuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Rehula /kesk	Jukka Mäkelä /kok
vpj.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Håkan Nordman /r
jäs.	Risto Autio /kesk	Päivi Räsänen /kd
	Maria Guzenina-Richardson /sd	Paula Sihto /kesk
	Hannakaisa Heikkinen /kesk	Anni Sinnemäki /vihr
	Arja Karhuvaara /kok	Satu Taiveaho /sd
	Anneli Kiljunen /sd	Lenita Toivakka /kok
	Marjaana Koskinen /sd	Erkki Virtanen /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

VASTALAUSE

*Perustelut**Esitys ei vastaa eduskunnan tahtoa*

Lakiehdotukset on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä ilman kolmikan-taista valmistelua. Työmarkkinajärjestöt ja epävirallinen työryhmä jätettiin ulos valmistelun loppuvaiheesta. Työmarkkinajärjestöjen mukaan valmistelutapa ei ole missään vaiheessa mahdollistanut syvempää keskustelua ja laaja-alaista arviointia hallituksen esityksen yksityiskohdista. Laadukas ja vähänkin merkittävämpi lainvalmistelu edellyttää säännönmukaisesti eri hallinnonalojen hyvää yhteistyötä ja eri näkökohtien monipuolista arviointia.

Pelkästään maksuperusteisia lisäeläkkeitä eläkesäätiöiden ja -kassojen järjestäminä koskeva luonnos hallituksen esitykseksi sivuuttaa täysin eduskunnan tahdon. EU:n lisäeläkerahastodirektiiviin (IORP-direktiiviin) liittyvien kansallisten lakien hyväksymisen yhteydessä (kevällä 2006) eduskunta edellytti hallituksen valmistelevan viipymättä vakuutettujen ja työnantajan oikeudet ja edut turvaavan, toimivan ja kansainvälisesti kilpailukykyisen eläkerahastolainsäädännön kokonaisuudistuksen. Eduskunta edellytti siis kokonaisuudistusta, ei pelkästään lakiesitystä maksuperusteisten lisäeläkkeiden hoitamisesta eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa.

Asiantuntijalausuntojen mukaan sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä lisäeläkerahastolaista ja työeläkerahastolaista valmistelluista kehittämiskelpoisista pohjaesityksistä luovuttiin vuodenvaihteessa 2007—2008 aikataulusyihin vedoten. Todellisuudessa viivästyistä ovat aiheuttaneet lainvalmistelun eri vaiheissa tapahtuneet yllättävät katkokset ja jo päätettyjen suunnitelmien muutokset.

Esityksen merkittävä ongelma onkin se, että vanhoihin rakenteisiin — eläkesäätiölain ja vakuutuskassalain piiriin — tuodaan maksuperusteiset lisäeläkkeet, jotka ovat palkansaajan näkökulmasta riskeiltään aivan toista luokkaa kuin

vanhat lisäeläkkeet. Vaikka kyse on vapaaehtoisista järjestelyistä, järjestelyjen hyvien puolien ja toisaalta riskien arviointi ennakkoon voi olla yksittäiselle palkansaajalle vaikeaa, jopa mahdotonta. Esityksessä ei edellytetä sopimista tai yhteistoimintaneuvottelujen käymistä henkilöstön kanssa maksuperusteisen lisäeläkejärjestelyn perustamisesta ja säännöistä. Järjestely voidaan ottaa käyttöön työnantajan yksipuolisin toimin. IORP-direktiivin lähtökohtana on kuitenkin, että lisäeläkejärjestelyistä sovitaan. Maksuperusteisista lisäeläkejärjestelyistä ei myöskään ole säännöksiä työehtosopimuksissa tai työlainsäädännössä, vaan niitä voidaan tarjota riippumatta siitä, onko työntekijä järjestäytynyt ammattiliittoon. Mitä tapahtuu, jos henkilö huonosta sijoitustoiminnasta tai huonoista säännöistä johtuen menettää eläkesäästönsä?

Työntekijää ei riittävässä määrin huomioitu

Lisäeläketurva on maksuperusteinen etuus, joten lisäeläke muodostuu vakuutusmaksujen ja vakuutusmaksujen sijoittamisesta saadun nettotuoton perusteella vähennettynä hallintokululla. Kyseessä on säästöön perustuva järjestelmä, joka aloitetaan ilman pääomaa. Tämän vuoksi ikääntyneille työntekijöille järjestelmä ei siten tarjoa mitään. Jos eläkesäätiön tai -kassan sijoitustoiminta on tappiollista, voi pääoma ja työntekijöiden lisäeläketurva pahimmassa tapauksessa huveta kokonaan.

Esityksessä monet tärkeät asiat on delegoitu eläkelaitoksen päätettäväksi. Lisäeläkejärjestelyn säännöissä käytännössä määrätään muun muassa, kuinka vakuutetun rahoitusosuus määräytyy, onko ns. vapaakirja- tai siirto-oikeutta olemassa ja voiko vakuutettu päättää sijoituskohteista. Mikäli työntekijä kuolee ennen eläkeikää, jää eläke pääsääntöisesti kassaan. Näin käy pääsäännön mukaan myös, jos työntekijä vaihtaa työpaikkaa. Niin ikään on mahdollista, että verottaja tulkitsee, että lisäeläketurva ei ole ol-

lut kollektiivista — tällöin työntekijä voi joutua kahdenkertaisen verotuksen kohteeksi.

Esityksessä ei ole kattavasti arvioitu sen vaikutuksia eri työntekijäryhmiin. Todennäköistä on, että maksuperusteiset lisäeläkejärjestelyt eivät koske koko työntekijäkuntaa, vaan painottuvat enemmän yksityiselle sektorille ja ns. avainhenkilöihin. Palkansaajien kokonaiseläketurva ja työehdot eriytyvät, koska käytännössä työnantaja voi valita, mille ryhmille se lisäeläkejärjestelyjä tarjoaa. Tämä tekee esityksen työntekijöitä eriarvoistavaksi.

Myös sukupuolivaikutusten arviointi on hallituksen esityksessä jätetty tekemättä, minkä johdosta tasa-arvovaltuutettu on lausunnossaan katsonut, ettei esitys vastaa tasa-arvolain 4 §:ssä viranomaistoiminnalle asetettuja vaatimuksia.

Lakiesityksessä lisäeläkejärjestelyä tietyille työntekijöille perustellaan sillä, että tulevaisuudessa lisäeläke mahdollistaisi työpaikan houkut-

televuuden ja lisäeläkkeellä saisi myös sitoutettua työntekijän työhönsä. Hallituksen esityksen mukaan on ennakoitavissa, että ainakin osa työntekijöistä käyttää eläkesäästönsä eläkeiän varhentamiseen. Yksityiset lisäeläkejärjestelmät houkuttelevat eläkkeelle jäämiseen jo 62-vuotiaana, joten hallitus esittää eläkeuudistuksen kanssa ristiriitaista lainsäädäntöä — lakisääteisen eläkeikärajan ollessa 63—68 vuotta. Mieluummin tulisi esimerkiksi pohtia yksityisten eläkkeiden purun jaksottamista koko eliniälle. Esitys voi myös uhata työnantajien halukkuutta kehittää lakisääteistä eläketurvaa, sillä vapaaehtoisesta lisäeläkkeestä ei synny työnantajille lainkaan kuluja.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 17 päivänä helmikuuta 2009

Marjaana Koskinen /sd
Anneli Kiljunen /sd
Satu Taiveaho /sd

Maria Guzenina-Richardson /sd
Erkki Virtanen /vas